

Václav Havel (1936 – 2011): Zahradní slavnost (1963)

Struktura zkoušky:

I. Beletristický text:

- A. Literární druh a žánr, umělecký směr / tvůrčí skupina, literárněhistorický kontext, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;
- B. 1. Doba a místo (děje);
2. Hlavní postavy a jejich charakteristika;
3. Námět, témata, hlavní motivy;
4. Zvláštnosti kompozice;
- C. Jazykové zvláštnosti a kulturní souvislosti;

(Ozve se zvonek)

PLUDEK Hugo je tady!

PLUDKOVÁ Konečně!

(Vstoupí Hugo, na nose má stále veselý nos)

Já věděla, že se Hugoušek neztratí!

PLUDEK Tuží se, kluk ušatá! Neměla bys mu připravit něco na zub?

PLUDKOVÁ Copak by asi chtěl? Mlíčko?

PLUDEK Spíš kafičko, jistě chudáček celou noc nespál!

PLUDKOVÁ Nespál, ale vyšlo mu to! Kdoví, Oldřichu, jestli s námi bude vůbec ještě mluvit, když má teď tak významné postavení!

HUGO Dovede prohodit přátelské slovo s každým, i s nejprostším člověkem! Sám na to spoléhám, přišel jsem si s ním trochu pošprechtit a případně mu i v něčem píchnout.

Jdu totiž vždycky rovnou za kovářem! Kafičko bude?

(Rozpačitá pauza)

PLUDKOVÁ Bude, bude, jen co přijde Hugo –

HUGO On ještě není doma?

PLUDEK Asi se zdržel tou likvidací –

PLUDKOVÁ Likvidovat Likvidační úřad – to není legrace!

HUGO Váš Hugo likviduje v době, kdy je Likvidační úřad v likvidaci?

PLUDEK Tak to žena nemyslela, chtěla jen říct, že Hugo by tu likvidaci neměl dělat.

HUGO A kdo by zlikvidoval Likvidační úřad?

PLUDEK Náš Hugo.

HUGO A to by váš Hugo likvidoval v době, kdy je Likvidační úřad v likvidaci?

PLUDKOVÁ Tak to muž nemyslel, chtěl jen říct, že Hugo by tu likvidaci neměl dělat.

HUGO A kdo by zlikvidoval Likvidační úřad?

PLUDKOVÁ Náš Hugo.

PLUDEK Samozřejmě –

II. Nebeletristický text:

- A. Funkční styl, obsah, účel, vztah k prvnímu textu;
- B. Jazykové apod. zvláštnosti.

Václav Havel: *Moc bezmocných* (1978)

Esej

Ideologie jakožto mocenská interpretace skutečnosti je nakonec vždycky podřízena mocenskému zájmu; proto má bytostnou tendenci emancipovat se od skutečnosti, vytvářet svět „zdání“, ritualizovat se. Tam, kde existuje veřejná soutěž o moc, a tedy i veřejná kontrola moci, existuje přirozeně i veřejná kontrola toho, čím se moc ideologicky legitimuje. V takových poměrech tedy vždycky plodí určité korektivy, zabraňující ideologii, aby se od skutečnosti úplně emancipovala. V podmínkách totality ovšem tyto korektivy mizí, a nic tudíž nestojí v cestě tomu, aby se ideologie stále víc vzdalovala skutečnosti a aby se postupně měnila v to, čím je v post-totalitním systému: ve svět „zdání“, v pouhý rituál, ve zformalizovaný jazyk, zbavený sémantického kontaktu se skutečností a proměněný v systém rituálních znaků, nahrazujících skutečnost pseudoskutečností.

Ideologie se ovšem zároveň stává, jak jsme vidě-li, stále důležitější složkou a oporou moci – jako její „alibistická“ legitimace i jako její vnitřní vazebný princip. S růstem tohoto významu a s postupující emancipací od skutečnosti získává zvláštní reálnou sílu, sama se stává skutečností, byť *skutečností svého druhu*, která má na určitých rovinách (a především „uvnitř“ moci) nakonec větší váhu než skutečnost jako taková: stále víc záleží na bravuře rituálu než na reálné skutečnosti, která se za ním skrývá; význam jevů nevyplývá z nich samých, ale z jejich pojmového začlenění do ideologického kontextu; skutečnost nepůsobí na teze, ale teze na skutečnost. Moc se tak posléze vztahuje víc k ideologii než ke skutečnosti; z teze čerpá svou sílu; na tezi je zcela závislá.

1.text: - Ukázka pochází z konce hry (z čtvrtého dějství), kdy Hugo už ztratil svou identitu jako cenu za to, že uspěl v budování kariéry.

- Autor staví dialogy na nesmyslném používání frází, přísloví, rčení, ustrnulých obratech a jejich stereotypním opakování, a tak ukazuje, že jazyk ztrácí svou základní funkci sdělovat a naopak se stává prostředkem nedorozumění a odcizování.

- Hned na začátku hraje Hugo šachovou partii sám se sebou – a tak tedy nemůže ani vyhrát, ani prohrát. Během hry ho rodiče přesvědčují, že by se měl v životě nějak ukotvit, začít budovat kariéru a získat postavení. Hugo rozehraje svůj život jako šachovou partii. Odchází na zahradní slavnost, kde sleduje principy a mechanismy, na kterých společnost funguje. Při svých replikách opakuje slovo šach – snad má pocit, že šlape protivníkovi na paty, že je jen krok od jeho porážení. Původně možná ani nechce vyhrát – je to pro něj jen výzva. V závěru se vracíme k úvodní představě partie rozehrané na obou stranách. Hugo nakonec na jedné straně vyhrál (zlikvidoval Likvidační úřad i Zahajovačskou službu a stanul v čele nové Ústřední komise pro likvidování a zahajování), ale na straně druhé se musel natolik přizpůsobit, že ztratil sám sebe, přestal být jedincem, přišel o svou identitu – prohrál.

- Je to důsledek ztráty vlastní identity, Hugo už vlastně neexistuje.

1.

- Hra patří k absurdnímu dramatu, které se vyhraňuje v 50. a 60. letech 20. století. Podobně jako existencialismus ukazuje na nesmyslnost bytí člověka ve světě, v němž panuje odcizení a opuštěnost. Absurdní drama uvádí na scénu postavy bez propracované psychologie a vnitřní motivace, hry bez příběhu a dialogy bez obsahu. Za zakladatele je považován Samuel Beckett (Čekání na Godota), k významným autorům patří Eugène Ionesco a právě Václav Havel.

- Zahradní slavnost patří k prvním Havlovým počínům, je uváděna jako hra, v níž se formuje podoba českého absurdního dramatu. Po ní následují hry Vyrozumění, Largo Desolato, Audience apod. Zejména v 60. letech experimentoval i s poezií (sbírka Antikódy). Vedle toho psal eseje – např. Politika a svědomí nebo Moc bezmocných. Kromě politických témat autor zpracovává i témata divadelní, literární a obecně kulturní.

- Zahradní slavnost vznikla v r. 1963, v době, kdy komunistický režim pozvolna „roztává“ a cenzura slábne. Havel touto hrou i dalšími ostře kritizuje panující režim. Byl disidentem, iniciátorem Charty 77. Opakovaně se střetává se státní mocí, několikrát je uvězněn. Zahradní slavnost lze vnímat obecně lidsky – jako varování před přizpůsobivostí, která člověka ohrožuje v každé době, ale k vystavění hry autor rozhodně použil dobovou soudružskou hantýrku stejně jako mechanismy totalitní moci.

2.text: Esej je vrcholný publicistický žánr, kombinuje styly úvahový umělecký a odborný. Zamysleme se, zda a nakolik se Havlovy teze o spojení ideologie a moci týkají i dnešní skutečnosti.

Václav Havel (5. 10. 1936 – 18. 12. 2011 Hrádeček u Trutnova)

Český dramatik, publicista a politik.

Havel pocházel z bohaté a vlivné rodiny **stavebních podnikatelů** (děd Vácslav Havel postavil mj. pražský multifunkční palác **Lucerna** na Václavském náměstí – jednalo se o průkopnickou betonovou stavbu z let 1907 – 1921; otec Václav Havel a jeho bratr Miloš vybudovali 1927 – 1931 pražskou čtvrť **Barrandov** včetně světoznámých filmových ateliérů), po komunistickém převratu 1948 byl rodinný majetek zestátněn, Václav Havel mohl z politických důvodů vystudovat pouze středoškolský obor **chemický**

laborant, teprve v období lehkého uvolnění poměrů na konci 50. let mohl začít pracovat jako **jevištní technik** v pražských divadlech **ABC** a posléze **Na zábradlí** a ve druhém z nich začal působit jako dramatik (zejména hra *Zahradní slavnost* z r. 1963), když dálkově absolvoval **divadelní fakultu Akademie Múzických umění (1966)**, stal se na **Zábradlí** dramaturgem, od r. 1967 se výrazně angažoval ve Svazu československých spisovatelů, byl výraznou postavou liberalizačního Pražského jara 1968 (významný člen **Klubu angažovaných nestraníků**, působícího jako neoficiální politická strana v podmínkách, kdy vládnoucí komunistická strana, vedená Alexandrem Dubčekem, odmítala – navzdory své liberalizaci – zakládání nových stran; podílel se však také na **úsilí o návrat sociálně demokratické strany z exilu**), po r. 1969 byl Havel odstraněn z veřejného života, byť v téže době dostal několik zahraničních cen (zejména **Rakouskou státní cenu za evropskou literaturu za r. 1968**), které mj. řešily jeho ekonomickou situaci, krátce pracoval (1974) jako **dělník v pivovaru**, v r. 1975 se obrátil na nového komunistického prezidenta, antiliberalního **Gustáva Husáka** (jenž zemí vládl již od r. 1969 jako nový vůdce komunistické strany kolaborující se sovětskou okupační armádou, která vpadla do země v r. 1968) **otevřeným dopisem**, v němž analyzoval krizi zstrašené a demoralizované československé společnosti, na přelomu let 1976 a 1977 byl jedním ze 3 hlavních iniciátorů a prvních 3 mluvčích **lidskoprávní petice Charta 77** (žádající na vládě dodržování lidských práv, k němuž se zavázala podpisem **Závěrečného aktu helsinské Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě 1975**), **komunistický režim jej věznil** – za podvracení republiky – v letech **1979 – 1983** a **1989**, Havel však dále **psal své hry** (uváděny v demokratickém zahraničí), v nichž tematizoval zodpovědnost jednotlivce tváří v tvář totalitní moci, a účastnil se dalších disidentských aktivit proti komunistické diktatuře (působil v **samizdatových Lidových novinách** i v nepovoleném **Hnutí za občanskou svobodu**), v r. 1978 v eseji *Moc bezmocných* popsal metody, jimiž komunistický totalitarismus vykonával zdánlivě nepřímý nátlak vynucující loajalitu obyčejných lidí k režimu, **10. prosince 1988** (na Mezinárodní den lidských práv) promluvil po téměř 20 letech k československé veřejnosti na výjimečně povolené pražské demonstraci u příležitosti **státní návštěvy francouzského prezidenta Françoise Mitteranda**, v r. **1989** byl **ústřední postavou Sametové revoluce**, která svrhla – jako součást širšího evropského hnutí – československý komunismus, zejména vedl jednání mezi disentem a vládou po 17. listopadu a vystoupil na obřích demonstracích v Praze na Letné 25. a 26. 11., 29. prosince 1989 byl parlamentem (jemuž předsedal po 20 letech opět **Dubček**) zvolen do úřadu **československého prezidenta**, velmi se zasloužil o rychlé obnovení všestranných kontaktů Československa s demokratickým světem, byl **mezi iniciátory zániku** prosovětského vojensko-politického bloku **Varšavské smlouvy (1991)**, stal se velkým **symbolem úsilí o nový, přirozenější a lidštější styl politiky v demokratickém světě** (v r. **1991** dostal **Cenu Karla Velikého** za zásluhy o evropskou integraci), ve vnitřní československé a české politice prosazoval **nepolitickou politiku** osvobozenou od klientelistického vlivu politických stran, ale ve skutečnosti obnovil masarykovskou **politiku Hradu** jako další vlivnou sílu v politickém životě země, v r. **1992** **abdikoval** na protest proti zahájenému rozdělování Československa z iniciativy slovenských separatistů, ale hned **na začátku 1993** byl zvolen do úřadu **prvního prezidenta nově založené České republiky** a zůstal zde po 2 volební období **do r. 2003**, ve světě upozorňoval na rizika v oblasti lidských práv i ochrany životního prostředí, ale **od r. 1999** vystupoval jako **podporovatel militaristické politiky ultrakonzervativního amerického prezidenta George W. Bushe**, který zahájil (leteckou válkou proti Jugoslávii 1999 a dobytím Iráku 2003) éru **korporátních válek** (vedených hlavně kvůli zájmům západních nadnárodních ekonomických korporací), česká veřejnost mu vytkla i váhavou reakci na zasažení republiky katastrofálními povodněmi 2002, v **soukromém životě** se dvakrát oženil (s Olgou Šplíchalovou *1933, svatba 1964, † 1996; s herečkou Dagmar

Veškrnovou (*1953, svatba 1997), zůstal bezdětný, jeho divadelní hry čerpají z poetiky absurdního dramatu:

Zahradní slavnost (1963),
Vyrozumění (1965),
Žebrácká opera (1972),
Audience (1975),
Vernisáž (1975),
Largo desolato (1984),
Pokoušení (1985; variace na faustovské téma),
Asanace (1987),
Odcházení (2007) aj.

Použité zdroje

FOLDYNA, L. – KRAUSOVÁ, L.: Ladislav Fuks – Spalovač mrtvol. In: *Obsahy a rozborů děl (k LITERATUŘE – přehledu SŠ učiva)*. 245 děl z české a světové literatury. Český Těšín: Petra Velanová, 2006, s. 250. ISBN 80-902571-7-8.

HAVEL, V.: *Zahradní slavnost*. Cit. podle:

http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&sqi=2&ved=0CCoQFjAA&url=http%3A%2F%2Ffiles.sposs.webnode.cz%2F2000000424-ecdf5edd8d%2FHavel%2520V%25C3%25A1clav%2520%2520Zahradn%25C3%25AD%2520slavnost.pdf&ei=H7RkU5vhELHT7AaB-YHwBg&usg=AFQjCNEYCtDf_4shKM5aiXN8fA99auY_1Q&bvm=bv.65788261,d.bGE, s. [26]. Cit. dne 10. 12. 2013.

KARPATSKÝ, D.: *Malý labyrint literatury*. Praha: Albatros 2001. ISBN 80-00-00972-2.

LEHÁR, J. – STICH, A. – JANÁČKOVÁ, J. – HOLÝ, J.: *Česká literatura od počátků k dnešku*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2006, s. 813–814. ISBN 80-7106-308-8.

Panorama české literatury. Literární dějiny od počátku do r. 1989. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2008. ISBN 978-80-244-2070-7.

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=317&hl=zahradn%C3%AD+slavnost+>, cit. dne 13. 12. 2013.